

literatura
JAN BRUGUERAS

Poc després de la mort de la historiadora i activista catalana Eva Serra i Puig (Barcelona, 1942-2018), Eumo Editorial i l'Institut d'Estudis Catalans han publicat una selecció de textos seus, 'La formació de la Catalunya moderna (1640-1714)', que funciona com una síntesi historiogràfica del període.

Una evolució truncada

La formació de la Catalunya moderna (1640-1714)

EVA SERRA I PUIG

Eumo Editorial-Institut d'Estudis Catalans
Vic-Barcelona, 2018
294 pàgines

La tendència acadèmica de les últimes dècades ha conduït cap a una situació paradoxal. Ens trobem en l'etapa en què, *a priori*, hi ha més historiadors i més ben formats als Països Catalans, però, alhora, també és el moment en què tenen menys incidència en l'espai públic. El tema és complex i entren en joc una gran multiplicitat de factors, però és evident que en aquest procés hi ha tingut un pes important l'aplicació a les humanitats de criteris, sistemes d'avaluació i de quantificació propis de les ciències. A més, s'hi ha afegit l'extensió de la precarietat laboral en una universitat guiada cada vegada més per criteris empresarials. Tot plegat ha acabat desembocant en la generalització de la figura de l'especialista: aquell historiadore que, per l'obligació que té de produir articles acadèmics i comunicacions a un alt ritme per tal d'intentar millorar —o més aviat mantenir— la seva posició laboral, acaba tancant-se en un únic tema molt delimitat del qual és el principal co-neixedor.

El problema ve precisament quan l'historiador ja no ofereix interpretacions en la llarga durada que puguin ser interessants per a un lector de mitjana-alta cultura que cerca una anàlisi que l'ajudi a entendre i a qüestionar alguns aspectes del present. Pocs historiadors, per les raons ja apuntades i d'altres, han pogut evitar aquesta tendència. Eva Serra n'era

una. Tot i això, però, alguns dels seus papers no van poder escapar de la dispersió pròpia del món acadèmic. Per això és tan interessant que, poc després del seu traspàs, Eumo Editorial i l'IEC n'hagin publicat una selecció amb un pròleg de Josep Fontana i una introducció de Joaquim Albareda.

Precisament, l'aplec de textos és important perquè funciona com una síntesi de l'evolució institucional i política de la Catalunya d'entre 1640 i 1714. En ell, Serra hi demostra la vitalitat de les institucions catalanes durant un segle XVII català que abans era considerat de decadència institucional per tal com no s'hi havia aconseguit tancar cap de les poques Corts convocades. I és que paga la pena recordar-ho: el sistema paccionat català se centrava en la relació contractual entre Rei i Regne i tenia les Corts com a base legislativa on s'elaboraven les Constitucions, que eren irrevocables per una sola de les parts. Allí, els tres braços —militar, eclesiàstic i reial— presentaven tots els seus greuges i demandes i, segons com anés l'estira-i-arronsa amb el monarca, pactaven un donatiu que era voluntari.

Justament la defensa d'aquest sistema en un Principat que havia quedat subjecte a les necessitats imperials de la casa Habsburg portà cap als dos principals conflictes de la Catalunya moderna: la guerra dels Segadors i la guerra

música

Xavier Aliaga viatja a l'«Estómac» de Clara Peya, un dels grans discos del 2018

teatre

Francesc Foguet escriu sobre 'Nit de reis (o el que vulgueu)', sobre textos de Shakespeare

televisió

Toni de la Torre ens apropa a l'episodi especial de 'Black Mirror' en Netflix

de Successió. Serra ens ensenya com almenys des del segle XVI l'actuació d'algunes de les institucions controlades per la Monarquia —Inquisició, Audiència, virrei— actuaren al Principat passant per damunt de les Constitucions i competint amb atribucions amb les institucions de la terra: la Diputació del General i el Consell de Cent. Al seu torn, aquestes denunciaven les contrafaccions sense gaire fortuna.

A aquesta situació de conflicte institucional latent s'hi afegiren dos factors més. En primer lloc, la voluntat del comte-duc d'Olivares i de Felip IV de minar els sistemes polítics paccionats dels diferents regnes de la Corona d'Aragó per apropar-los al model absolutista castellà a través del projecte de la Unió de Armas. L'objectiu era que els regnes es comprometessin a pagar un nombre d'homes determinats de l'exèrcit de la monarquia. Això suposava posar fi al donatiu voluntari com a resultat de les Corts per convertir-lo en un servei obligatori, alhora que també representava que, si era acceptat, el monarca ja no tindria necessitat de convocar Corts per extreure diners del Regne. I, com Serra mostra a bastament, aquest fou el motiu principal de la impossibilitat de tancar les Corts de 1626-1632 al Principat.

El segon factor fou la guerra amb França, que porta a una militarització absoluta del Principat, i a generar un conflicte social arran dels allotjaments i dels enormes abusos de les tropes hispàniques. Els dos conflictes, tal com mostra Serra, acabaren duent cap al trencament revolucionari de 1640-1641 quan, des de la Diputació del General, Pau Claris convocà una Junta de Braços —un parlament sense rei— i, a la pràctica, s'anà cap a una articulació republicana. Tanmateix, la situació de guerra acabà portant cap a la proclamació de Lluís XIII com a comte de Barcelona. Els catalans es trobaren al mig d'una guerra entre dues grans monarquies que es tancà el 1659 amb el Tractat dels Pirineus i la divisió de Catalunya.

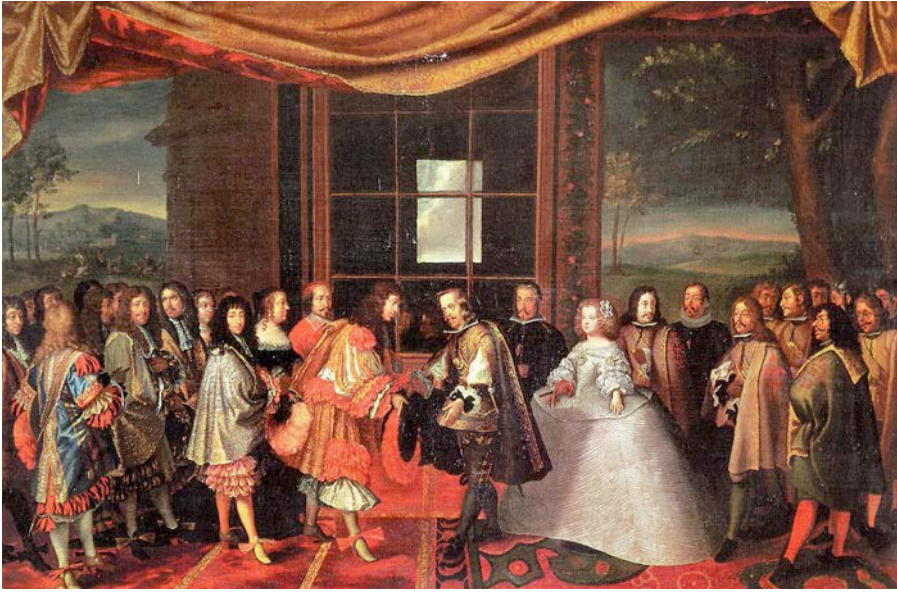
Eva Serra

TINA BAGUÉ / ARIXU

Serra apunta que la derrota en la guerra dels Segadors truncà per primera vegada la capacitat d'ampliar la representativitat en unes institucions catalanes que durant el conflicte havien incorporat nous sectors de la població, com ara professionals liberals o menes-

trals. Malgrat la repressió, la depuració política i la pèrdua de capacitat fiscal i política de les institucions de la terra, a mesura que avançava el segle XVII s'anà articulant una nova generació de la classe dirigent catalana que sorgí gràcies a l'auge econòmic i comercial →

L'entrevista de Lluís XIV i Felip IV a l'illa dels Faisans, oli de Jacques Laumosnier de 1660.

→ d'aquelles dècades. Aquesta tenia una clara voluntat de recuperar el terreny perdut a partir de 1652 per tal de teixir novament un model paccionat. Les seves demandes eren clares: revertir el control monàrquic sobre l'elecció dels càrrecs dirigits, crear un Tribunal de Contrafaccions paritari que jutgés totes les contrafaccions dels oficials reials —estudiat en profunditat per Serra juntament amb Josep Capdeferro en una altra publicació—, i mesures econòmiques —com un port franc a Barcelona— que donessin suport a un creixement econòmic que, tal com ja ens havia ensenyat Pierre Vilar, tenia el seu origen en l'explotació de la terra a través del contracte de l'emfiteusi.

Fou aquesta dinàmica la que portà cap a l'aposta per l'arxiduc Carles el 1705 en la guerra de Successió. Aquest conflicte acabà duent novament a una ampliació de la representativitat amb l'emergència dels Tres Comuns, un mecanisme que suposava de manera àgil l'actuació mancomunada de la Diputació, el Consell de Cent i un braç militar que era interestamental. Novament, una articulació pararepublicana que quedà truncada amb la derrota definitiva de 1714.

Amb aquest llibre d'Eva Serra queda fora de dubte el dinamisme de les institucions catalanes fins a la seva extinció, i demostra com defensaren els interessos i els drets d'amplis sectors de la població, inclosos els pagesos. La seva evolució les portava cap a un augment de la representativitat i, segons la historiadora barcelonina, això les hauria pogut conduir cap a un desenvolupament similar al del sistema polític anglès o neerlandès. Així, Serra contribueix a trencar de manera contundent el relat de la historiografia espanyolista que considera que les institucions catalanes i les Constitucions eren reminiscències medievals que defensaven únicament privilegis feudals. I, d'aquesta manera, desmenteix de manera categòrica que la fi de les institucions pròpies i la implantació del model absolutista castellà representés una evolució cap a la modernitat. Més aviat el contrari.

Joan Martínez Vergel
El 155: tot allò que no te n'han explicat

314 edicions

EL 155:
TOT ALLÒ QUE NO TE
N'HAN EXPLICAT
de JOAN MARTÍNEZ VERGEL

NOVETATS 314
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat